

HET MILIEUVERGUNNINGSBELEID ALS INSTRUMENT VOOR DE SANERING VAN DE LEEFMILIEUKWALITEIT IN DE REGIO VAN HET KANAAL

ir. A. DENTENEER
Direkteur-generaal
AMINAL
Departement Leefmilieu en Infrastructuur
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

In de periode van de industriële ontwikkeling van de Kanaalzone werd leefmilieukwaliteit, zo men er reeds aandacht aan besteedde, doorgaans gezien als een beperking van de grootste hinder voor de werknemers. Het kanaal bood naast de transportmogelijkheid ook de faciliteit om afvalwaters kwijt te raken. De economische welvaart en de tewerkstellingsaspecten primeerden.

Sindsdien zijn er belangrijke stappen gezet ten aanzien van het leefmilieu. Het denkpatroon inzake ontwikkeling en uitvoering van een milieubeleid is gewijzigd. De in het verleden gevoerde milieukwaliteitsacties in de kanaalzone en de planning voor de toekomstige aanpak verduidelijken deze evolutie.

1. WIJZIGENDE MILIEUBELEIDSOPTIES

Na de ontwikkeling van de milieuwetgeving en van de normering wordt vastgesteld dat bepaalde vormen van milieubelasting afkomstig van de industriële activiteiten, de door de overheid vastgestelde normen overschrijden. De afstemming van beide aspecten op elkaar is een continu proces vermits beide gegevens, de industriële ontwikkeling enerzijds en het milieubeleid anderzijds, dynamische uitgangsgeschiedenis zijn.

De aspecten zoals waterkwaliteit, luchtemisies, stortplaatsen en ruimtelijke ordening zijn rechtstreeks te regelen milieuaspecten. Maar het milieu wordt onrechtstreeks ook bepaald door andere maatschappelijke factoren waartegenover het leefmilieu steeds als het zwakke broertje aanzien werd. Op het huidige ogenblik wordt de zorg voor de leefmilieukwaliteit gericht op de bekommernis voor de kwaliteit van het globale systeem in een gebied. De impact van een gebiedsgerichte milieuaanpak is groter dan in het geval elk aspect afzonderlijk bekeken wordt. Gebiedsgerichte milieuaanpak wordt bijgevolg ook een belangrijker element in de ontwikkeling van een gebied.

De zorg voor het leefmilieu behoort tot de beleidsbevoegdheid van verschillende

niveaus. Vooreerst zijn er internationale instanties zoals de Europese Gemeenschap en Economische Raad van Europa (United Nations) die een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van milieuwetgeving. Daarnaast zijn er de gemeentelijke, de provinciale, de gewestelijke en de federale overheid. Inzake de leefmilieubevoegdheid van de twee laatstgenoemde partijen zijn er sinds 1980 veelvuldig verschuivingen geweest waarop in deze tekst niet ingegaan wordt. Ten aanzien van een gebiedsgerichte milieuaanpak kan echter gesteld worden dat een coördinatie tussen de verschillende niveaus noodzakelijk is. Naast de overheid zijn bevolking en industrie, ieder met een eigen specifieke rol, ook betrokken in het planningsproces.

Minister DE BATSELIER, Vlaams minister van Leefmilieu en Huisvesting, opteert in zijn beleidsbrief voor gebiedsgerichte aanpak door de organisatie van bekkencommissies die de overlegplatforms voor alle betrokken partijen moeten vormen, met als doel een duurzame inrichting van rivier en vallei. De bekkencommissies zullen gestructureerd worden rond drie pijlers: het waterkwaliteitsaspect, het waterkwantiteitsbeheer en het natuurbewoud. De volgende

elementen maken deel uit van het riviercontract: het vergunningenbeleid op immissiebasis, de afvalwaterzuivering, de bestrijding van bodemerrosie en overbemesting, de bescherming van belangrijke waterrijke natuurgebieden, een goed beheer van vispopulaties, de coördinatie van recreatieve activiteiten langs en op het water, een ecologisch verantwoord ruimingsbeheer en het vastleggen van prioriteiten op basis van financiële behoeften en mogelijkheden. Inzake de sanering van de oppervlaktewateren is het AWP-plan, op te maken door VMM, de basis voor het opstellen van werkplannen inzake vergunningen, inspectie, rioleeringspolitiek en landelijke zuivering.

2. MILIEUAKTIES IN HET VERLEDEN

In het Koninklijk Besluit van 3 augustus 1976 betreffende het algemeen lozingsreglement werd ter bescherming van de waterkwaliteit in kanalen een beperking van de lozingsnorm voor BOD vastgesteld nl. 15 mg/l i.p.v. 30 mg/l.

Gezien echter de grote lozingsdebieten in het kanaal Gent-Terneuzen was deze maatregel onvoldoende. Ook de toepassing van de sectoriële voorwaarden misten een no-

Tabel 1: COD-waarden: gemiddelde van 3 opeenvolgende controles in periode 87-88 en 91-92

	Lozingsvergunning	87-88	91-92	Saneringen
VAMO-MILLS	360	766	50	volledig
SANOTI				
GELATINE	600	1512	1278	1° fase (fysico-chemie)
OSEINE	600	2513	1844	idem
ARCO	1000	6496	950	1° fase (sanering aan bron)
SYNFINA-OLEOFINA	350	903	50(*)	volledig
		1491(*)		
ALGIST		9610	17696	1° fase (anarobe zuiv.)
UCB	1000	996	677	volledig
FELDMUEHLE	180	243	74	volledig

(*) 1 waarde, na start biologische zuivering

(*) 89-90, na afkoppeling koelwater

menswaardig effect gezien de grote vuilvrachten die in het kanaal geloosd werden. Hiertegen werd in de lozingsvergunningen ingegrepen door het opleggen van bijzondere voorwaarden die strenger waren dan de sectoriële voorwaarden.

Anderzijds werd op 21 oktober 1987 door de Vlaamse Executieve een Besluit goedgekeurd tot vaststelling van de kwaliteitsdoelstellingen voor alle oppervlaktewateren van het openbaar hydrografisch net. Uit dit Besluit volgt dat voor het kanaal Gent-Terneuzen de basiskwaliteit uiterlijk op 1 juli 1995 moet bereikt worden. Na evaluatie van de lozingsvergunningen en de gemeten kwaliteit in het kanaal werd een actie gestart waarbij in overleg met de bedrijven een saneringsprogramma afgesproken werd.

Deze saneringsprogramma's dienden tegen eind 1991 beëindigd te zijn (uitzonderlijk in enkele gevallen tegen eind 1992).

Hierbij werd vooropgesteld dat na voltooiing van deze saneringsprogramma's een nieuwe evaluatie van de waterkwaliteit dient te gebeuren en indien nodig er voldoende tijd rest voor bijsturing. De resultaten van deze actie is voor de belangrijkste bedrijven weergegeven in tabel 1.

Inzake luchtmissies werd sinds 1980 belangrijke vooruitgang gemaakt. Inzake de SO_2 -emissies wordt een continue vermindering vastgesteld ten gevolge van verschillende maatregelen. Het stopzetten van de exploitatie van de petroleumraffinaderij in de Gentse Kanaalzone en de omschakeling van de elektrische centrales op 1% stookolie i.p.v. 3% zijn algemeen gekende wijzigingen. De milieuconvenant die de basis is voor deze omschakeling is weliswaar geldig voor gans België, maar omwille van de aanwezigheid van twee centrales in de kanaalzone was het effect aanzienlijk. Daarnaast had een proceswijziging bij de bereiding van titaandioxide een vermindering van 90% van de SO_2 -emissie van het bedrijf als gevolg. Door een ander bedrijf werd de SO_2 -uitstoot gereduceerd door recuperatie via zwavelzuurfabricatie. Niettegenstaande dit resten nog belangrijke bronnen van luchtverontreiniging, weliswaar niet in overtreding met de vergunning maar waarvoor een herziening van de vergunning of normering zal moeten gebeuren.

Inzake de NO_x -emissies worden soms overschrijdingen van de vergunningsvoorwaarden vastgesteld in de sector van de ijzer, staal en non-ferroindustrie. Deze sector is in 1989 verantwoordelijk voor 20% van de NO_x -emissies in de zone. De sector van de elektriciteitscentrales is verantwoordelijk voor 67,9%.

In de figuren 1 en 2 wordt de evolutie van de SO_2 en NO_x -emissies sinds 1980 voor de belangrijkste sectoren weergegeven.

Uit een inspectieonderzoek naar de algemene milieuhinder in de kanaalzone in het voorjaar 1992 blijkt dat nog drie bedrijven verantwoordelijk zijn voor geurhinder, over één bedrijf worden klachten inzake geluidshinder genoteerd en inzake stoffhinder wordt de aandacht toegespijst op drie bedrijven. De stoffhinder betreft in hoofdzaak de overslag van steenkool in open lucht. Na herhaalde klachten werd in 1987 aan alle be-

drijven van de Gentse Kanaalzone die kolenoerslag doen, opgelegd een saneringsstudie te laten uitvoeren. De studie, uitgevoerd door de RUG, stelde de volgende maatregelen voor: aanleg van milieubermen, populierschermen, regelmatig besproeien van de kolenhopen, wasinstallatie voor de wielen van de vrachtwagens, enz... Deze saneringsmaatregelen werden met voldoening toegepast door twee bedrijven. Voor het derde bedrijf in kwestie is het saneringsprogramma nog niet uitgevoerd.

3. DE HUIDIGE BELEIDSAANPAK

De aanpak in het verleden had eind de jaren '80 in Vlaanderen geleid tot de situatie dat voor het uitbaten van een industriële vestiging meestal tenminste drie of meer milieuvergunningen dienden bekomen. Een bedrijf had meestal een vergunning nodig voor de lozing van de afvalwaters, een exploitatievergunning in het kader van de ARAB en een vergunning voor de opslag of verwijdering van afvalstoffen. Het ging hierbij niet alleen om verschillende vergunningen, maar daarbij ook nog meestal om telkens andere vergunningverlenende overheden en andere te volgen vergunningsprocedures.

De veelheid aan vergunningen en de daarmee gepaard gaande versnipperde milieu-reglementering, vormde een hinderpaal voor een efficiënte globale aanpak van de verontreiniging aan de bron. In 1991 besliste de Vlaamse Overheid dan ook om een einde te stellen aan deze situatie. Op 6 februari 1991 keurde de Vlaamse Regering het Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning, of afgekort VLAREM I goed. Door dit nieuw Vlaams Reglement bestaat er sedert 1 september 1992 in Vlaanderen nog slechts één enkele milieuvergunningsplicht. Dit betekent dat in het kader van dit nieuw vergunningssysteem de mogelijke effecten van een bepaalde verontreinigingsbron voor alle milieudomeinen worden onderzocht.

De Vlaamse Milieuvergunningsreglementering omvat twee titels, met name:

– *titel I*, die de vergunnings- en meldingsplicht, alsmede de procedures voor het aanvragen en behandelen van een milieuvergunning regelt;

(Besluit van de Vlaamse Executieve van 6 februari 1991).

– *titel II*, die de milieukwaliteitsdoelstellingen enerzijds, de milieuvoorwaarden die bij de exploitatie van een hinderlijke inrichting in acht dienen genomen anderzijds, vaststelt.

(Besluit van de Vlaamse Executieve van 7 januari 1992, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Executieve van 31 juli 1992).

Een ander element voor het toekomstig milieubeleid volgt uit het decreet Bestuurlijk Beleid van 21 december 1990. Het decreet omvat de organisatie van de verschillende milieudiensten in het Vlaamse Gewest. De groepering van de vergunningsbevoegdheden in het Bestuur Milieuvergunningen en de splitsing van bevoegdheden vergunningverlening en inspectie in afzonderlijke besturen zijn elementen die de slagkracht van de milieudienst verhoging.

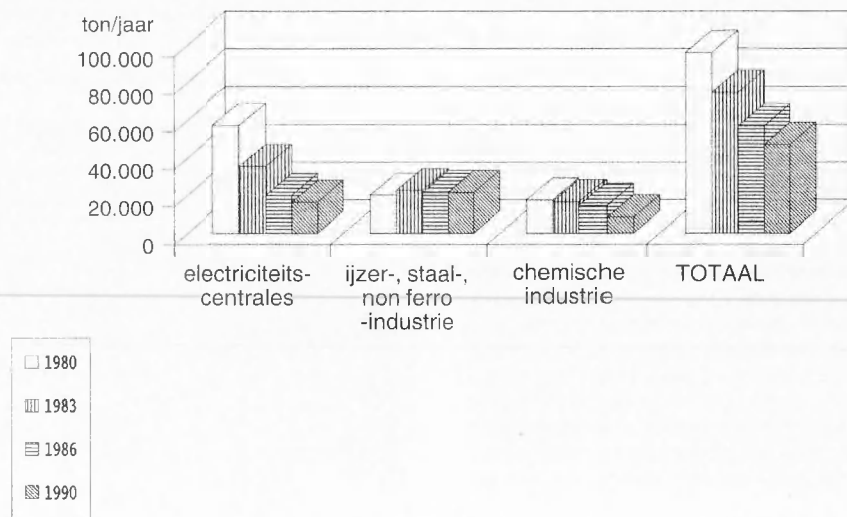
4. NAAR EEN GLOBALE AANPAK VOOR DE GENTSE KANAALZONE

Op 27 maart '92 heeft de bevoegde Gemeenschapsminister de administratie AMINAL de opdracht gegeven een gecoördineerd actieplan op te stellen voor de sanering van het Kanaal Gent-Terneuzen. Met dit doel is binnen de administratie een werkgroep opgericht. Hierin zijn vertegenwoordigd:

- de zes besturen van AMINAL;
- de Vlaamse Milieumaatschappij;
- de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest;
- RUG: Emissie-inventaris Vlaamse Regio (luchtverontreiniging);
- IHE (luchtverontreiniging);
- de Administratie Waterinfrastructuur en Zeewezen.

Deze uitgebreide vertegenwoordiging maakt dat alle facetten van de problematiek aan bod komen.

Fig. 1 SO_2 -emissie per sector in de Gentse kanaalzone

De werkgroep heeft tot op heden vijfmaal vergaderd. Vooral het aspect oppervlaktewaterkwaliteit is behandeld. Vervolgens zullen de bodemverontreiniging, de grondwaterverontreiniging en luchtverontreiniging aan bod komen.

Inventarisatie – Probleemstelling

Om tot een totaal beeld te komen hebben de diverse besturen en instanties elk vanuit hun invalshoek meerdere rapporten opge maakt waarin kort geschetst volgende onderwerpen behandeld zijn:

- de waterhuishouding: voeding van het kanaal in termen van afvoerdebieten;
- omschrijving van de zone die invloed kan hebben op het kanaal; dit komt neer op de hydrografische bekkens van de betrokken waterlopen;
- doorlichting van de industriële lozingsvergunningen in de AWP zone Kanaal Gent-Terneuzen, beperkt echter tot de omgeving van het kanaal zelf en van de Moervaart;
- bundeling van de resultaten van de inspecties gedurende de laatste jaren bij de industrieën in de omgeving van het kanaal;
- vergelijking van de lozingsvoorwaarden, inspectie resultaten en emissiemetingen van de Vlaamse Milieumaatschappij;
- beschrijving van de waterkwaliteit in het kanaal en de voedende waterlopen (immissiemetingen);
- overzicht van de openbare investeringen in waterzuivering die recent gepland of uitgevoerd zijn;
- de verhaalbaarheid van kosten ter sanering van zwaar verontreinigde baggerspecie op de vervuilde industriële bedrijven (juridische haalbaarheidsstudie);
- overzicht van de zwaar verontreinigde sites, de zogenaamde "Black Points".

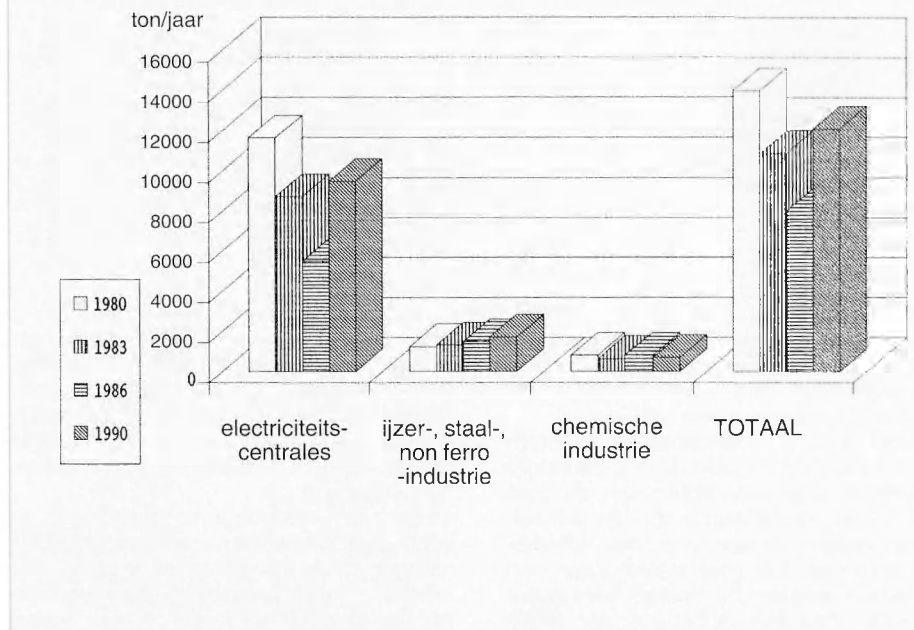
5. VISIE EN TOEKOMSTPERSPECTIEVEN

De kwaliteit van het kanaalwater wordt hoofdzakelijk bepaald door de kwaliteit van de aanvoer afkomstig van Leie- en Scheldebekken. Bijkomend debiet, wat uiteraard een verzachting van de problematiek zou betekenen, kan enkel nog verwacht worden van kleinere onbevaarbare waterlopen die momenteel nog niet in het kanaal uitmon-

Tabel 2: Aanvoer verontreiniging in het Kanaal Gent-Terneuzen (op basis van metingen):

		Schelde-Leie	industrie langs het kanaal	Moervaart	andere
BOD	27.500 kg/dag	37%	50%		13%
COD	254.000 kg/dag	64%	9%	16%	11%
Totaal fosfaat	5.500 kg/dag	79%	11%	5%	5%
Totaal Cadmium	1.800 g/dag	51%	47%		2%
Totaal koper	37.400 g/dag	66%	22%		12%
Totaal zink	382.600 g/dag	53%	41%		6%

Fig. 2 NO_x (NO₂)-emissie per sector in de Gentse kanaalzone

den. Zo zijn er de Poekebeek met een debiet van 2 m³/sec, waarvoor een intens saneringsprogramma loopt; in de omgeving van Eeklo en Maldegem enkele kleinere waterlopen (1 m³/sec) die in het kader van de uitbreiding van de waterwinning te Kluizen zullen afgeleid worden in de richting van het Kanaal; verder kan de afvoer van de Noordelijke Polders in de omgeving van Assenede ook afgeleid worden naar het kanaal (± 380 l/sec).

De noodzaak van sanering van de stroomgebieden wordt bevestigd door de cijfers van tabel 2.

Dit zal echter meerdere jaren vergen.

Vooreerst is er het **bekken Leie en Bovenschelde**.

Overheidsinvesteringen in de waterzuivering via de N.V. Aquafin zijn gepland. Vermits de Bovenschelde door de Vlaamse Executieve als prioritair bekken aangeduid werd, is er een belangrijk pakket investeringen voorzien in dit bekken vanaf '94. Voor

de Leie echter is dit geringer. Ook de vervuilde binnenwateren van de Stad Gent beïnvloeden via het verbindingskanaal en de Tolhuisstuw de kwaliteit van het kanaal Gent-Terneuzen. Systematisch aangehouden investeringen, lopende over meerdere jaren, zijn onontbeerlijk voor de verdere uitbouw van het collectorennet in de Stad Gent. Echte resultaten zullen op dit vlak merkbaar worden over 7 à 8 jaar.

Ook is een saneringsprogramma ten aanzien van de industriële lozingen nodig. Voor gans het bekken Leie en Bovenschelde dient een grondige doorlichting van de bestaande lozingsvergunningen, de naleving ervan evenals van de sluiklozingen. Gezien de omvang van de opdracht kan geschat worden dat het ongeveer 3 jaar zal vergen om deze zaken op punt te zetten.

De zijdelings instromende waterlopen van hun kant hebben een beperkte invloed op de kwaliteit van het kanaalwater. Toch kan in grote lijnen het volgende gesteld worden:

De waterlopen op de linkeroever liggen in een drinkwaterwinningsgebied, de kwaliteit is vrij goed. Verdere saneringen worden nu in versneld tempo doorgevoerd door overheidsinvesteringen via de N.V. Aquafin. Verbeteringen moeten hier over 2 jaar merkbaar zijn.

Vervolgens zijn er de waterlopen op de rechterkanaaloevers; voornamelijk de Moervaart. Op vlak van overheidsinvesteringen in de zuivering van het huishoudelijk afvalwater is hier reeds een inspanning gedaan. Zo is de RWZI St. Niklaas bestaand, en zijn de RWZI Stekene en RWZI Moerbeke geprogrammeerd via de N.V. Aquafin. Voorwaarden voor een kwaliteitsverbetering zijn de optimalisatie van de werking van de bestaande RWZI St. Niklaas, de aanleg van meerdere collectoren en gemeentelijke rioleringen.

Op vlak van de industriële vervuiling is hier eveneens een doorlichting van de vergunningen en de lozingen noodzakelijk. Gezien

Tabel 3: *Kostprijs geplande investeringen in de invloedzone van het Kanaal Gent-Terneuzen voor de periode 1990-1994 (opgegeven in miljoen).*

nr.	AWP-II bekken	1990	1991	1992	1993	1994	Totaal
10	Kluizen	79	973	634	454	12	2.152
12	Kanaal Gent-Terneuzen	?	30	473	584	55	1.142
16	Leie tot Afleidingskanaal	—	261	759	266	148	1.434
17	Leie - Afleidingskanaal - Ringvaart	—	123	226	15	0	364
22	Boven Schelde	—	220	36	162	898	1.316
22	Zwalm	—	106	195	277	74	652
Totaal		79	1713	2323	1758	1188	7.061

het bekken en de problematiek geringer is in omvang in vergelijking met het Leie- en Scheldebekken, moet het mogelijk zijn resultaten te bereiken over ± 5 jaar.

Tot slot zijn er de **rechtstreekse lozingen** in het kanaal door industrieën of openbare rioleringen. Bepaalde riolen van de stad Gent lozen rechtstreeks op het kanaal. Stelselmatige uitbouw van het collectorenstelsel kan hier over enkele jaren een einde aan maken. De andere belangrijke woonkern Zelzate beschikt over een RWZI gelegen op de Rechteroever. Na voltooiing van de collectorwerken Linkeroever en doorsteek onder het kanaal zal ook de bebouwing op de Linkeroever aangesloten zijn (voorzien over ± 2 jaar).

Inzake industriële lozingen kan gesteld worden dat de meeste bedrijven een vergun-

ning up to date bezitten, enkele zijn aan herziening toe, een paar hebben beroep aangekend tegen de verleende vergunning. Deze dossiers zullen zo vlug mogelijk volgens de geëigende procedure afgehandeld worden teneinde klaarheid in deze toestanden te brengen.

Gezien de veelvuldige inspecties mag er van uitgegaan worden dat er geen sluiklozingen meer zijn rechtstreeks op het kanaal. De inspanningen op punt van inspectie en emissiemetingen dienen echter onverminderd voortgezet te worden.

Tabel 3 geeft het investeringsbedrag (1990-1994) inzake waterzuivering weer in de bekens die de kwaliteit van het kanaalwater beïnvloeden.

Tot slot wordt er in de AMINAL-werkgroep overwogen een mathematisch model te ont-

wikkelen teneinde in de toekomst de effecten van bepaalde maatregelen en ingrepen te kunnen voorspellen. Een eventuele samenwerking met de Administratie Waterinfrastructuur en Zeewezen betreffende de verzilting is wenselijk.

ir. A. DENTENEER

directeur - generaal

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Departement LIN, AMINAL

Belliardstraat 14-18

1040 Brussel

REFERENTIELIJST:

— N. DE BATSELIER: Beleidsbrief — Leefmilieu, Natuurbehoud, Landinrichting, Drinkwatervoorziening. April 1992.

— VLAREM I: Besluit van de Vlaamse Executieve van 6 februari 1991 houdende vaststelling van het Vlaams Reglement betreffende de Milieuv vergunning. B.S. 26.06.1991.

— VLAREM II: Besluit van de Vlaamse Executieve van 7 januari 1992, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Executieve van 31 juli 1992. Publikatie in Belgisch Staatsblad in voorbereiding.

— V.M.M.: Jaarverslag meetnet oppervlaktewater 1991.

— Emissie-inventaris zone Gent: E.I.V.R. 1992.

E|PLUS

Omdat het milieu belangrijk is...

Het eerste Belgische milieuvakblad

E'Plus staat voor MILIEU, ECOLOGIE, ENERGIE en RECYCLAGE. Als eerste Belgisch vaktijdschrift wil het een praktische bijdrage leveren tot het oplossen van de milieuproblematiek binnen elk bedrijf zowel op economisch, juridisch als praktisch vlak.

Technipress nv • A. Temmermanstraat 26 • 1731 Zellik • ☎ 02/466 06 55 • Fax 02/466 09 20